

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 8. oktobra 1937.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Politično rokovernjaštvo

I.

Zadnjič smo omenili fašistične letake, ki jih razširjajo med rudarji ljotičevci. Dostavili smo, ker je fašizem nasilje, da naj se nasilje zatre s silo, in sicer brez obotavljanja, dokler se ni prepozno. Neki poznejši dogodki utemeljujejo to zahtevo v vsem njenem obsegu.

Za omenjenimi so se pojavili na deželi še drugi letaki z naslovom: »Slovenskim možem in fantom!« Podpis na njih se glasi: »Slovenska katoliška obramba.« Letaki naj bi s svojo vsebino in podpisom naredili vtisk, kakor da izhajajo iz slovenskih katoliških krogov, ki ne soglašajo s sodelovanjem Slovencev v JRZ.

Po »Slovenec« od 22. septembra govori letak med drugim tudi o »pohlepem velikosrbstvu in gnilem pravoslavstvu, ki ga pri nas ščitijo in vsiljujejo srbski soldatarji pod bičem puhloglavih oficirjev in narodni izkoreninjenici.« »Slovenec« je storil prav, da je objavil vsebino letaka in s tem dal priliko široki javnosti, da se seznani z načrti, ki se jih poslužujejo pri nas fašisti. Kajti ni nobene dvoma, da je letak fašistično kukavičje jajce.

Namen letaka je jassen: oblatiti na eni strani slovenske pripadnike JRZ, na drugi strani pa denuncirati opozicionalno skupino iz slovenskega katoliškega tabora. Naslovljen je sicer na »slovenske može in fante«, dejansko pa velja vodilnim vojaškim in srbskim cerkvenim krogom. Sedaj ti lahko vidiš, kako sodi o njih klika, ki se jim vsiljuje za hlapce pri tihem in postopnem likvidiranju vsega slovenskega. Krogi, katerim je letak dejansko namenjen, pač ne morejo biti v dvomu, da je to navadna potvorba, izdana z namenom, da ubije dve muhi z enim udarcem.

Zanimiv in značilen je že način, kako je letak bil razširjen. »Neki mladi ljudje so pokupili po tobakarnah tednik »Delavska fronta«. Temu so priložili letak, nato pa ga razposlali s pošto na razne naslove. Že to dokazuje, da je »okrožnica« podtaknjena, saj je »Delavska fronta« uradno glasilo JRZ, ki vendar ne bo rezala same sebe v meso. Glasilo opozicionalne skupine je »Delavska pravica«; toda ker te v prosti prodaji ni dobiti v dovoljnem številu, so se potvarjevalci poslužili »Delavske fronte«.

II.

Ponarejalcem ni šlo za razširjenje letaka med ljudstvom — njih glavni in edini namen je bil, da zvedo po ovinkih za njegovo vsebino neki belgrajski krogi. Da bi se to zgodilo, za to so njegovi avtorji že poskrbeli. Ti krogi naj bi po želji ponarejalcev prišli do prepričanja, da so katoliški Slovenci v JRZ nelojalni zavezniki, sploh pa državni nevarni element. Da bi učinek bil bolj zanesljiv, je vsebina letaka kar najbolj prostaška, sramotilna in žaljiva. Za ponareditve in podtaknjenost govori že kričeči podpis: »Slovenska katoliška obramba«, ki naj kar s prstom pokaže na »krivca«. Rokovernjaštvo je zasnovano tako nerodno in otročje hkrati, da ne more užgati.

Vprašati se je samo treba, komu naj koristi letak? Odgovor se vsiljuje kar sam od sebe. Kalkulacija je očitna, njen namen jassen: nasprotnika očrniti in odriniti od oblasti, nato se pa sam vvesti na njegovo mesto. In ker se tu in tam pojavljajo glasovi, da utegne pri kaki novi kombinaciji škodovati opozicija, se je zdelo potvarjalcem potrebno, denuncirati še njo in jo onemogočiti že vnaprej. Komu se cedijo sline po oblasti, civkajo vrabci na strehah.

Dejstvo, da so namesto sebe postavili za ovadha neko imaginarno »slovensko katoliško obrambo«, potrjuje, da se potvarjevalci zavedajo svojega rokovernjaškega rokodelstva. To ugotavljam zato, ker je denuncianstvo najgrše sredstvo v političnem boju, pa naj pride odkoderkoli, kajti je nekaj, kar trajno kvari značaje in s tem spodkopuje družbene in нравstvene osnove našega

ljudstva in ga slabi. Zato bi se oglasili v vsakem primeru, pa najsi bi bilo rokomavharsko početje obrnjeno zoper kogarkoli. Kajti tako se bojujejo v gangsterskih podzemljih, v političnem življenju pa le popolna нравstvena nizkotnost. Kamenje in gnila jajca so proti takemu načinu bojevanja pravo gentlemanstvo.

III.

Podtikanje ponarejenih letakov in zlaganih okrožnic ima na žalost med Slovenci že svojo zgodovino. Začelo se je v vrstah nekdanje narodno-napredne stranke. Pokojnemu dr. Tavčarju je le v čast, da ni soglašal s takimi načini. Zasluge za postanek, nadaljevanje in »izpopolnitev« tega načina političnega boja gredo izključno na račun nekdanjih tako imenovanih »mladinov«, ki jih dr. Tavčar ni brcal zastoj od sebe.

Tedaj so se ob vsakokratnih volitvah pojavljali letaki, ki naj bi bili naredili med volilci zmedo. Značilno je, da ti niso bili nikdar zoper Narodno-napredno stranko, in kadar so bili, so izhajali iz »mladinskih« vrst, ki se jim je skominalo po vodstvu stranke. Zlagana gesla, denar in pijača, strahovanja in obljube so nadomeščale volilne programe. Kdor se je takim načinom uprl, so ga oblili z gnojnico lastni ljudje. Pokojni dr. Vinko Gregorič in dr. Vladimir Ravnihar sta občutila mnogo tega na lastni koži.

Nekdanji »mladini« nadaljujejo ta posel danes kot »starini«. Gotovo ne osebno kakor nekoč — vzgojili so si naraščaj, ki po politični zlobi še prekaša svoje duhovne očete. Spominjamo na podobne letake po vojni, podtaknjene raznim osebam in strankam. Sporedno s tem početjem so organizirali vohunstvo po uradih in obratih. Sleherna soba in delavnica je dobila svojega vohuna in ovadha. Med šolsko mladino so ustanovili zloglasne »detektivske odseke«, ki so med tovariši vohali, izživali k nepremišljenim besedam, podtakali, ovajali. Med akademsko mladino so pokvarjenci prežali na sleherno besedo, jo stenografirali in še gorko nesli svojim umskim očetom za plotom. Vse seveda v imenu nekega meglenega jugoslovenstva.

Ustanavljali so pretepaške tolpe, organizirali »kazenske pohode«, stiskali prste, ubijali, vdiral ponoči v tuja stanovanja — neizrabljena ni ostala nobena nizkost, ki je mogla vcepiti ljudstvu strah pred neko ideologijo brez vsebine. Razne razbijske tolpe so mogle obstajati le, dokler je bilo kaj cvenka. Znani so mnogi tedanjih njihovih plačnikov, ki jih še danes boli glava.

IV.

Tisoče in tisoče žrtev je padlo na ta način po vsem Slovenskem v vseh družbenih slojih. Da bi ljudstvo premotili, so si vloge razdelili. Orjuna je tajila vsako zvezo s samostojnimi demokrati, ti so zanikali sorodnost s »samostojnimi« kmeti — skratka vsi so se razglašali za samostojne in neodvisne drug od drugega. Eno pa je bilo skupno vsem: zvižčnost, nasilje in nasprotstvo do slovenstva. Sami so to seveda tajili, ali njihova dela so jih izdajala. Nasprotstvo do ljudstva in slovenskega naroda sploh jih je družilo, pa najsi so se med seboj še tako grizli in suvali. Kakih načelnih razlik ni bilo med njimi; vsa njihova nasprotstva so izvirala zgolj iz oblastiželjnosti, iz pohlepa po oblasti.

Najsi so torej likvidatorji slovenskega naroda navidezno še tako razcepljeni na razne »stranke« in skupine, organizacije in društva z lepo donečimi naslovi in mamljivimi programi, v bistvu so ena sama celota. Delajo po receptu: ločeno korakati, združeno udariti. Prerivajo in pehajo se, kadar so na oblasti; potisnjeni od korit se pa družijo, objemajo in poljubujejo, pa žvižgajo drug drugemu korajžo na ušesa. Od padca Jevtičevega sem

je kar ganljivo gledati to »vojsko nacionalnih borcev«, kako se pajdaši.

Zdaj deklamirajo o svobodi in demokraciji, proslavljajo Masaryka in so celo Slovenci, vedoč, da je to vseč ljudstvu. Proslavljajo slovenskega Gregorčiča, odklanjajo pa slovenske trakove iz strahu, da bi jih njihovi lastni politični prijatelji ne denuncirali v Belgradu kot slovenske separatiste. To bi bila slaba kvalifikacija v primeru, da bi Jevtič ali Živković še kdaj delila mandate.

V.

Predolgo so že od oblasti, pa postajajo nestrpni. Nestrpnost veča še strah pred glasovi, ki govore o nekem zbližanju med Hrvaško kmečko stranko in ostalo izvenparlamentarno opozicijo. Kaj bo, kaj bo, če res pride do takega sporazuma! Brž golido v roke, pa z gnojnico nad nasprotnika, da bo zasmerdelo. Dejanja, izvršena iz nestrpnosti, niso dobra; v naglici se lahko zgodi kaka nerodnost, ki ni prijetna. In taka nerodnost se je pripetila pri razširjanju omenjenih letakov.

Vsa ta družba odklanja, da bi bila fašistična. Toda ne samo njena ideologija, vsi njeni načini so fašistični. Dokaz omenjeni letaki, njih vsebina in način, kako so ga razširili. Tega jim vendar ne bo nihče verjel, da jih je res izdala neka »slovenska katoliška obramba« in s podpisom pustila na kraju hudodelstva še svojo vizitko. Ne, tako nespetmetna ne more biti nobena »obramba«, in če bi bila, bi morala biti iz samih tepcev.

VI.

V Franciji se je polkovnik grof de la Roque izdajal za največjega nacionalista. S svojimi »ognjenimi križarji« je grmel na vsa usta zoper germansko nevarnost, a še bolj zoper »prevratne« elemente doma. Gesla o germanski in drugih nevarnostih so mu bila potrebna za maskiranje pravih namenov. Ko je pa z nastopom ljudske fronte njegova zvezda obledela, se je spremenil tudi njegov nacionalno pobarvani patriotizem. Dobil je prav za prav šele pravo barvo.

Od lanskega leta sem je bilo v Franciji 16 velikih bombnih atentatov in političnih umorov. Za napad so si razbojniki izbirali objekte in osebe, ki naj bi vzbujale sum, da so napadalec člani ljudske fronte, oziroma njena skrajna levica. Vsi francoski in tuji fašistični listi, iz katerih zajemajo poročila tudi nekateri slovenski, so v vsakem primeru v čudni soglasnosti takoj osumili domače ekstremiste. Že ta nagla soglasnost je vzbujala sum, da mora biti med domačimi in tujimi fašisti neka zveza. Sum, da dobivajo domači francoski »nacionalno« pobarvani patrioti navodila, pa tudi sredstva od zunaj, je izražalo celo zmerno meščansko časopisje že prej.

Nazadnje je le prišla resnica na dan. Po zadnjih dveh velikih bombnih atentatih v Parizu je policiji uspelo prijeti enega krivcev. Istočasno ji je prišel v roke še en organizator bombnih in drugih atentatov, zaupnik generala Franca. Že prva preiskava je dognala, da so vsi ti trije fašisti delali s pomočjo domačih. Vsi atentati so bili zasnovani in izvršeni z namenom, da bi krivda padla na ljudsko fronto, v prvi vrsti na njeno levico. Nastala naj bi zmeda, ljudska fronta bi razpadla, na oblast pa prišli »nacionalni patriotje«, Francija naj bi postala druga Španija.

Francoski fašisti vseh odtenkov se kakor povsod drugod razglašajo za največje nacionaliste, patriote in u-e-dinjevalce ljudstva. Omenjene ugotovitve pa dokazujejo, da je ves njihov nacionalno pobarvani patriotizem zgolj sredstvo za doseg oblasti. Da se dokopljejo do nje, se niso sramovali zvezati se s fašisti vsega sveta. Slišali smo že desetokrat, da fašizem in nacizem nista izvozno blago. Toda zraven Francije dokazujejo še Češko-slovaška, Poljska, Avstrija, Madžarska, Rumunija, zlasti pa Španija in Kitajska, koliko je na tem zagotavljanju resnice. Tudi pri nas ni vse zlato, kar se svetli; primer Tehnične unije je le majhen dro-

Modno blago!!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno
damsko in moško perilo, žepni
robci, brisače, ogledala, ščetke,
turistovske potrebščine dobite
n a j c e n e j e

pri Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

bec iz dolge vrste stalnih prizadevanj tistih tem-
nih sil, ki ogražajo ves svet.

VII.

Način »podtalnega boja«, ki ga tudi na Sloven-
skem uvajajo neki ljudje pod geslom u-e-dinje-
nega nacionalizma in zlagane naprednosti, je na
las podoben fašističnim načinom drugod. Pojavlja
se sporadično na raznih krajih in v raznih oblikah,
kakor da med posameznimi dejanji ni nobene
zveze. Dejansko se dela vse po določenem načrtu,
pa najsi so posamezne skupine medsebojno spo-
razumljene ali ne; dovolj je, da se vse niti neke
združujejo in da služi vse le enemu namenu: po-
polnemu zaslužjenju ljudstva. Strel izza plota in
podtaknjen letak, oba sta iste zvrsti. Prvi streže
po življenju, drugi krade časti, valeč krivdo na
nedolžnega. Ti načini postajajo že prepogosti, da
bi jih smeli še naprej mirno trpeti.

Kdo se jih poslužuje pri nas, ni nobena skriv-
nost. Če niso znani krivci osebno, so pa skupine,
ki dajejo hudodelce. Med krivce spadajo tudi tisti,
ki take načine javno sicer obsojajo, ker jih pač
ne morejo zagovarjati, dejansko pa hudodelcem
dajejo potuho in jih celo podpirajo. Na sramotni
oder z vsemi, da jih bo ljudstvo spoznalo!

VIII.

Banditskih načinov se poslužuje v politiki le,
kdor ve, da nima za seboj ljudstva. Kdor je z ljud-
stvom, mu ni treba streljati izza plota, ne podtikati
letakov, ne zastrupljati vodnjakov — on nastopa
pri belem dnevu, se ne plazi po temnih kotih.
Temo ljubijo le brezidejni neznačajneži, nizkot-
neži.

Ali si je mogoče misliti večjo pokvarjenost, če
taki ljudje še proslavljajo Masaryka, tistega Ma-
saryka, ki se je bojeval vse svoje življenje zoper
laž, nasilje in krivico! Dobršen del svojega živ-
ljenja je žrtvoval, tvegajoč svoje dobro ime, da
dokaže Kraljedvorski rokopolis kot potvorbo. Vsa
Česka je bila zoper njega, bil je ničvrednej in iz-
dajalec, ki pljuje na narodne svetinje. A on ni
odnehal — zmagal je, zmagal, ker se je bojeval
po svojem prepričanju za resnico. Čehi danes ni-
majo svoje junaške pesmi kakor Nemci, zato jih
pa priznava ves omikani svet za narod, ki mu gre
mesto med prvimi. Masaryk ni bil pravnik, a se
je vendar zagnal z vso silo v znani Hilsnerjev
proces. Ni vprašal, kdo je Hilsner, ni ga motilo
zmerjanje in podtikanje — bilo mu je zgolj za
resnico. In spet je zmagal, kljub neštetim oviram
in obrekovanju »nacionalistov« vseh barv. V
Friedjungovem procesu se je postavil vsega v boj
za resnico in pravico: razkrinkal je avstrijske fal-
zifikatorje, tožnike je postavil na obtožno klopi!
Kako majhni so torej tisti, ki slavé njega, ki je
bil vse svoje življenje bojevnik za resnico, demo-
krat do zadnje kaplje krvi, a sami so polni nasilja
in diktatorskih gonov! Hinavski pritlikavci!

IX.

Naša beseda velja vsem, ki jim še ni zamrl čut
za dostojnost in poštenost. Dolžnost vseh teh je,
da pomagajo trgati krinko raz obraz teh nacional-
nih hinavcev. Ljudstvo mora spoznati rablje, ki
se jim hoče novih potokov krvi. Zakaj fašizem je
nasilje, fašizem je vojna. Tu je področje, na kate-
rem lahko nastane skupnost vseh v odporu zoper
fašizem in njegove načine.

Treba je le znova in znova opozarjati, kdo je
pri nas prvi začel pritiskati narod k tlom, pomagal
mu nalagati vedno težja bremena, sramotil njegov
jezik, trgal slovenske pisce iz šolskih knjig, izre-
kal nezaupanje slovenskim in hrvaškim sodnikom,
trgal slovensko zastavo, kradel slovenske trakove,
teptal v blato narodne znake; kdo odpravil svo-
bodo zborovanja, besede in tiska; kdo gonil slo-
venske može na volišče, kdo odpiral ječe, kdo iz-
našel protipostavne konfinacije, kdo pripravljaj
koncentracijska taborišča itd. itd. Tu je dela na
pretek za vse, ki niso demokratje samo po jeziku,
ampak tudi po srcu.

Pokazati na nje, ki so sami izkoreninili, da
jih bo odnesla burja ljudskega spoznanja kot ple-
vel. To je dolžnost do samega sebe, do naroda in
tudi do države.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

24. 10. 1936: Dr. Korošec razpošlje domnevnim
volilcem JRZ pismo, ki pravi med drugim: »Dose-
danje občinske volitve v naši banovini in drugod
so najboljši dokaz, da smo na pravi poti in da nas
državljeni razumejo... K sodelovanju kličem vse,
ki mislijo in hočejo dobro naši občini, banovini in
državi pod žezlom naše narodne dinastije.« Pismo
nosi faksimile dr. Koroščevega podpisa. Navado
poslanec ministrov pred volitvami je pri nas uve-
del Peter Živković ob volitvah z dne 8. 11. 1931. —
Oba nasprotna si lista, »Jutro« in »Slovenec« za-
klinjata volilce, naj volijo za župane samo po-
štenjake.

25. 10. 1936: Vršijo se občinske volitve v Slo-
veniji za največji odlomek občin: v 225 občinah
izbirajo prebivalci občin, ki stanujejo že več ko
leto dni v občini, če so vpisani v imenike pravilno,
občinske odbore, in to drugič po zakonu z dne 15.
marca 1935.

26. 10. 1936: Po uradno objavljenih izidih ob-
činskih volitev v Sloveniji je zmagala JRZ skoraj
v vseh občinah. Vpisanih je bilo 151.751 volilcev,
glasovalo je 97.276. Za sezname JRZ je glasovalo
70.820 volilcev, za kompromisne sezname z JRZ
7.149 volilcev, ostali pa za opozicijske sezname, od
katerih je dobila JNS 921 glasov, Hodžera pa 21.
Za JRZ je torej skupno glasovalo 72,8% izmed gla-
sovalcev ali 46,6% vseh vpisanih volilcev.

27. 10. 1936: »Slovenec« prinaša uvodnik z na-
slovom: »Narod je govoril«, »Jutro« pa uvodnik
z naslovom: »Po volitvah«. »Slovenec« poudarja
posebno, da je »največja vrednost tega ljudskega
glasovanja v tem, da je bilo izvedeno v polni svo-
bodi. Delavci, nameščenci, državni uradniki in vsi
odvisni ljudje so spoznali, da je sedaj kruh eno,
glasovanje pa nekaj čisto drugega, in številke, ki
so jih dosegli naši nasprotniki, to svobodo še po-
trjujejo, saj bi noben ponarejevalec ali nasilnež
ne pustil nasprotniku toliko glasov«. — Tudi »Sa-
mouprava« proslavlja izid volitev v Sloveniji, ki
so pokazale, da je JRZ temeljito premagala poleg
JNS tudi ostanke fašizma in reakcije. Zadnja do-
ločitev meri na opozicijo, ki je nasprotnica JNS.

29. 10. 1936: »Slovenec« objavlja zahvalo dr. Ko-
rošca, namenjeno volilcem, ki so zvesto sledili nje-
govemu pozivu in dosegli tako časten uspeh. Tudi
to pismo nosi faksimile dr. Koroščevega podpisa.

1. 11. 1936: »Slovenec« poroča v rubriki »Naš
delavec« o političnem delovanju krščanskih socia-
listov, ki so — tako meni, — marsikje krivi, da pri
občinskih volitvah JRZ ni odrezala tako, kot bi
sicer lahko. Navajajoč primere, kaže na Jesenice,
kjer je »po zavajajoč krščanskih socialistov dobila
naslednica SLS od 1835 oddanih glasov samo 636,
medtem ko je dobil seznam ljudske fronte z nosil-
cem dr. Alešom Stanovnikom skoraj enako število

glasov«; to se je pripetilo v občini, kjer je imela
SLS v času tajne volilne pravice absolutno večino
glasov. Isto velja za Stražišče pri Kranju in za
Dob v kamniškem okraju, kjer je bil večsilih po-
slanec dr. Krek (namreč dr. Janez Krek). — Isti
»Slovenec« ponavlja članek senatorja Smodeja v
»Samoupravi«, ki pravi, da je izšla iz tega hudega
boja JRZ kot zmagovalka, za katero stoje vsi Slo-
venci. — Delavstvo v Komendi prestopi iz JSZ
v ZZZ.

5. 11. 1936: V Ljubljani zaseda »polnoštevilno
obiskana seja izvršilnega odbora banovinske orga-
nizacije JNS«. Iz dr. Kramerjevega poročila po-
snemamo, da se je pri občinskih volitvah (kjer je
dobila JNS skupno 921 glasov) pokazalo zopet, da
je napredni življenjski med Slovenci neporušljiv jez
proti vsakemu enostranskemu diktatu. Huda borba
je bila zdrava preskušnja napredne in nacionalne
sredine, ki je dokazala svojo nepremagljivost.

4. 11. 1936: Listi poročajo o vsebini govorov, ki
jih je imel ideolog JRZ minister Gjura Janković
v Podravski Slatini in Obrenovcu. Izjavil je med
drugim: »Mi smo za unitaristično ureditev države.
Vse poslovanje mora voditi ena roka, ki mora biti
odgovorna vladi. Ali je treba našemu narodu to-
liko govoriti o jugoslovenstvu, namesto da bi go-
vorili o kruhu; treba je bilo, da bi se kdo brigal,
da bi to ljudstvo moglo živeti. Zato so prišli
dr. Stojadinović z dr. Korošcem in dr. Spahom.«
Dr. Kaludjerčić pa je na shodu v Zavidoviču opo-
zoril, da mora iti v sedanjo narodno skupščino,
kdor hoče menjati zakone. Kdor hoče mleti žito,
mora iti v mlin. — Temu je pristavil dr. Spaho, go-
vorec o volilnem zakonu z javnim glasovanjem:
»Tako postavbo smo prevzeli. Toda takoj po seda-
njih občinskih volitvah bo prva skrb vlade, da bo
uveljavila volilno postavbo s tajnim glasovanjem.«

5. 11. 1936: »Jutro« objavlja, da so govorice o
razprtijah v njegovem konzorciju »od kraja do
konec izmišljene«. Njihovi listi da so ustanovljeni
zgolj za službo napredni in nacionalni jugosloven-
ski politiki, ki ji bodo ostali zvesti tudi v bodoče.
— »Delavska politika« opozarja knjižničarje, da
sta l. 1920. izšli brošuri Franca Erjavca »Za staro
pravdo« in »Kaj hoče kmečko-delavska zveza?«
zaplenjeni in se ne smeta več razposojati. — V
Ljubljani se vrši redni letni občni zbor obnovljene
Prosvetne zveze.

6. 1. 1936: Dr. Angjelinović se da od zagrebških
»Novosti« intervjuvati glede zrelisča nacionalistov
nasproti reševanju hrvaškega vprašanja. »Nacio-
nalisti hočejo obvarovati ideale naše nacije.« V
Sarajevu živahno razpravljajo o usodi vsote Din
40.000.—, ki se je nabrala pred mnogimi leti za
postavitev Pašičevega spomenika v Sarajevu in
nato izginila. (Nadaljevanje prihodnjič)

D. L.

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

Meščani so se pridružili vstajnikom in šli proti
arsenalu, da so dobili orožje in se postavili proti
Rusom. Konstantin je z rusko vojsko zapustil Var-
šavo.

Poveljstvo nad poljsko vojsko je prevzel ge-
neral Chłopicki, znani junak iz Kościuszkovih
bitk, ki se je udeležil tudi vseh bojov z legijami
Dąbrowskega. Skllical je poljski sejm, ki je 25.
januarja 1831 razglasil, da je ruski car prenehal
biti poljski kralj in da se je povrnila poljskemu
narodu svoboda.

Nasledek tega sklepa poljskega sejma je bil,
da je prikorakalo v Poljsko okoli 150.000 ruskih
vojakov s 400 topovi pod poveljstvom generala
Dibiča, ki je hotel zlomiti poljsko vojsko pod
Prago (predmestje Varšave) in prezimiti v Var-
šavi. Obenem je pruski kralj prišel rusku carju
na pomoč in se je zavezal na meji čakati s 60.000
možmi, ki bi zasedli Varšavo, ako bi je Rusi sami
ne mogli.

Vsi svobodoljubni narodi so stali na strani Po-
ljakov in z velikim upanjem želeli uspeha narodu,
ki se je z vso silo bojeval za svojo svobodo, katero
so mu znane sile ukradle.

V notranjosti je nastal red, ker so postavili
novo »notranjo vladu«; na čelu ji je bil konserva-
tivni Adam Czartoryski.

Dne 24. in 25. februarja je prišlo pri Białoleki
in Grochovu do velike bitke; Rusi so vrgli Poljake
čez Vislo. Chłopicki in Radziwiłł, ki sta vodila
poljsko vojsko, sta se odpovedala, in povelje je
prevzel general Skrzynecki, ki se je tudi odliko-
val v Napoleonovih vrstah.

Dibič je bitko dobil, vendar vstaje ni mogel
streti. Pri Pragi je pustil armado, da je strahovala
Varšavo, in šel proti litavski meji, da bi tam pre-
zimil.

Medtem pa je Skrzynecki začel posebno tak-
tiko. Skušal je izzvati vstajo na Litvi in v Mali
Rusiji, zakaj ne samo Poljska, marveč tudi drugi
podjarmljeni narodi so bili proti rusku despo-
tizmu.

Skrzynecki je poslal na Volinij generala Dwer-
nickega, da bi razbil ruske čete; tudi sam je šel

proti Litvi. Toda ruska sila je bila prevelika, da
bi Poljaki mogli misliti na uspeh. Obe podjetji
sta žalostno končali. Dwernickega so Rusi gnali
na galicijsko mejo, ki so jo Poljaki morali pre-
koračiti in oddati orožje avstrijski vojski. Dibič
je prekoračil Bug in prišel do Ostroleke. Vstajo
v Mali Rusiji so Rusi zatrli.

Dne 26. maja je prišlo do strašne bitke pri
Ostroleki, ki sicer ni bila odločilna, vendar so se
moral Poljaki umakniti v Varšavo. V juliju so
bile premagane čete, ki so bile poslani na pomoč
Litavski. Morale so prekoračiti vzhodnoprusko
mejo, kjer so jih razorožili.

Kolera je medtem grozno razsajala na obeh
straneh. Umrla sta kot njeni žrtvi tudi veliki knez
Konstantin in general Dibič.

Dibičev naslednik je bil general Paskievič, ki
se je odlikoval v vojnah proti Perzom. S pomočjo
pruskih oblasti je na mostovih prekoračil Vislo in
ob levem bregu prodiral proti Varšavi. Skrzyne-
ckega, ki ni sprejel bitke, so odstavili. Njegov na-
slednik je bil Dembiński, ki se pa tudi ni mogel
odločiti za bitko.

Medtem pa so se godile v Varšavi neprijetne
stvari. Rusi so ogražali mesto, a v notranjosti ni
bilo prave edinosti, ker se jim je zdela narodna
vlada premalo odločna. Pod pritiskom javnega
mnenja, katero je bilo zaradi neuspehov na boji-
šči nevoljno, se je narodna vlada 16. avgusta od-
povedala. Predsedstvo je prevzel stari general
Krnkowiecki, povelje nad vojsko pa Malachowski.

Paskievič se je dobro pripravil in obdal Var-
šavo z velikim pasom trdnjav. Dne 6. in 7. sep-
tembra so začeli Rusi naskakovati Varšavo. Krn-
kowiecki je 7. septembra kapituliral pod pogojem,
da Rusija dovoli splošno amnestijo, vendar sejm
ni sprejel. Za predsednika so izvolili Niemojew-
skega, ki je tudi moral v noči 7. septembra kapi-
tulirati, sicer bi bile Varšavo utegnile ruske čete
popolnoma streti. Vlada, sejm in vojska so imele
prost odhod v Modlin.

Ker je Paskievič zahteval, da se vojska vda, so
se Poljaki pod generalom Robińskim umaknili

Opazovalec

Neposredni davki v Sloveniji

Neposredni davki v Jugoslaviji so znesli skupaj v letu 1954. 1.997.600.000 dinarjev, v letu 1955. 1.867.400.000 dinarjev, v letu 1956. pa 2.098.000.000 dinarjev. Vzrok, da so neposredni davki dali manj dohodka v letu 1954. in 1955., je bila gospodarska stiska, da so pa leta 1956. bili večji kot v prejšnjih dveh letih, je pa vzrok zboljšanje gospodarskega stanja v južnih krajih zaradi boljše letine.

Po posameznih banovinah je bil donos neposrednih davkov v milijonih dinarjev naslednji:

	1. 1954.	1. 1955.	1. 1956.
v Belgradu	269,1	501,5	525,4
v donavski banovini	565,7	406,2	516,1
v drinski banovini	122,5	110,2	119,0
v moravski banovini	105,8	88,5	100,8
v vardarski banovini	89,8	76,4	86,6
v zetski banovini	60,5	46,0	54,6
v vrbaski banovini	48,5	37,6	45,6
v primorski banovini	55,7	46,7	52,5
v savski banovini	575,7	457,9	521,1
v dravski banovini	242,4	260,6	274,3

Če primerjamo te številke, vidimo, da je donos neposrednih davkov v vseh banovinah od l. 1954. do l. 1956. padel, samo v Sloveniji (dravski banovina) je narasel od l. 1954. do l. 1956. za 31,9 milijonov dinarjev in tedaj za več kot 15 %. Zvišanje neposrednih davkov v Belgradu je naravno, ker se v Belgradu zbira čimdalje več kapitala in rasto leto za leto nova podjetja, ki črepajo dohodke iz vse države, povrhi pa nastaja v Belgradu leto za leto neprimerno veliko novih stavb, ki so podvržene hišnemu davku. Da se je donos neposrednih davkov tudi v drugih banovinah razen v Sloveniji od l. 1955. do l. 1956. povečal, je vzrok boljša konjunktura, vendar v nobeni drugi banovini kot v Sloveniji donos neposrednih davkov l. 1956. ni dosegel tiste višine kot l. 1954., tudi v savski banovini ne, čeprav je v ti banovini skok iz l. 1955. do l. 1956. sorazmerno največji. Le v Sloveniji neposredni davki rasto stalno od leta do leta. Statistike o posrednih davkih nimamo pri rokah, je pa razmerje pri njih še veliko hujše, ker Slovenija plačuje posrednih davkov primeroma še dosti več kot neposrednih.

Nadaljnja resnica, ki sledi iz zgorajšnjega izkaza, je, da Slovenija za savsko in donavsko banovino — Belgrad izvezemamo, ker se v Belgradu stekajo dohodki od drugod — tista banovina, ki plačuje največ neposrednih davkov in jih plačuje skoraj trikrat toliko kot na primer moravska banovina, ki pa ima za okoli 200.000 več prebivalcev kot Slovenija, povrhi pa moravske banovine ne štejejo med tako imenovane pasivne pokrajine.

Če pa računamo, koliko pride neposrednih davkov na enega prebivalca v vsaki banovini, je podoba naslednja:

	1. 1955.	1. 1956.
v donavski banovini dinarjev	192	216
v moravski banovini dinarjev	61	70
v vardarski banovini dinarjev	48	56
v zetski banovini dinarjev	49	59
v drinski banovini dinarjev	71	77
v vrbaski banovini dinarjev	36	42
v primorski banovini dinarjev	52	58
v savski banovini dinarjev	166	194
v dravski banovini dinarjev	235	240

Pripomnimo, da je za podlago tega računa število prebivalstva v posameznih banovinah vzeto po ljudskem štetju od 31. marca 1951. Ker pa število ljudstva v Sloveniji počasneje raste kot v drugih banovinah, je prišlo l. 1956. na enega prebivalca v Sloveniji še več kot 260,6 dinarjev neposrednih davkov. Izmed vseh banovin pride na enega prebivalca v Sloveniji največja vsota neposrednih davkov in sicer skoraj 7krat toliko kot v vrbaski banovini, kjer je prišlo na prebivalca l. 1956. le 36 dinarjev neposrednih davkov.

V Sloveniji se od l. 1954. do danes gospodarsko stanje ni zboljšalo, saj je v Sloveniji brezposelnost največja, kmetijstvo je vsak dan slabše (Slovenija ne izvaža pšenice, ampak jo kupuje), zato režejo davčne dajatve v Sloveniji naravnost v meso narodnega gospodarstva. Ni čudno zato, če je prirastek rojstev padel v Sloveniji od l. 1921., ko je prišlo na 1000 prebivalcev na leto še 30,2, l. 1955. pa le še 25,2 živorojenih otrok, v drugih banovinah, predvsem v srbskih krajih, pa 44 živorojenih otrok na 1000 prebivalcev.

skozi Plock na Prusko, kjer so bili razoroženi. Dne 9. septembra se je vdal Modlin, dne 24. oktobra pa Zamość, zadnji poljski trdnjavi.

Tako je nehala vstaja, ki je bila slabo pripravljena. Mnogo vzrokov za neuspehe bomo našli tudi v notranji neslogi, vendar glavna pomoč Rusom so bili Prusi, ki so se bali za svoje ozemlje in podpirali rusko nasilje.

Da so se Rusi sedaj temeljito maščevali nad ubogimi Poljaki, je razumljivo.

(Nadaljevanje prihodnjici)

Praznik delavskega zavarovanja

Letošnji prvi september bi moral biti v pratiki delavcev zaznamovan kot praznik delavskega zavarovanja. Ta dan se je pričelo, kakor pravi poročilo, »izvajanje zavarovanja delavcev za onemoglost, starost in smrt«. Toda prvi september je šel mimo tiho in mirno, skoraj neopaženo, kakor da se ni zgodilo nič pomembnega.

Pa ni čudno, saj uredba ne izpolnjuje niti minimuma zahtev, za katere se je bojevalo delavstvo že pred vojno. Zakon o zavarovanju delavcev obsega poleg zavarovanja za primer bolezni in nezgode tudi zavarovanje »za onemoglost, starost in smrt«. Prvi dve vrsti zavarovanja sta se začeli izvajati dne 1. julija 1922, zavarovanje »za onemoglost, starost in smrt«, pa bi se naj izvedlo, »ko to določi ministrski svet, najpozneje pa do dne 1. julija 1925«. Dejansko je stopilo v veljavo šele letos 1. septembra, torej celih 15 let pozneje.

Ko je stopil Zakon o zavarovanju delavcev v veljavo, je minister dr. Gregor Žerjav imenoval tudi ravnateljstva v osrednji in vse okrožne urade. Zakonita dolžnost teh je bila, pripraviti in izvesti volitve. To se ni zgodilo do danes; ves čas so gospodarili v delavskem zavarovanju komisariji in imenovana ravnateljstva, ki v bistvu niso nič drugega kot komisariati. In tako še danes, po 15. letih, ne upravljajo zavarovanja interese sami. Prav tako pada nanje tudi vsa odgovornost, če je starostno zavarovanje izvedeno šele sedaj in v taki obliki. Odgovorne za to so tudi politične skupine, katerim so ti komisariji pripadali.

Tu in tam se je pač pokazala zahteva po volitvah. Ali oglašali so se tisti, ki so sami imeli upravni aparat v rokah. Govorili so skozi okno. Besede niso bile odkritosrčne — gospodarilo se je naprej z imenovanimi komisariji.

Prvi polom je doživelo bolniško zavarovanje. Odpovedalo je na jugu, kakor ni bilo drugače pričakovati pri centralistični ureditvi zavarovanja. Milijonski primanjkljaji so začeli spravljeni v nevarnost še nezgodno zavarovanje. Namesto da bi iskali vzrok tam, kjer je, so se začeli izgovarjati na manjkanje starostnega zavarovanja, ki so sami z njim odlašali polnih 15 let! Češ, stari in onemogli delavci so krivi, če grozi bolniškemu zavarovanju polom, ker ni preskrbe starih in onemoglih.

Ne potreba sama, temveč strah pred popolnim polomom bolniškega in nezgodnega zavarovanja je rodil sedanjo preskrbo starih in onemoglih delavcev. Posojila, ki jih je do zdaj dajala bolniškemu nezgodno zavarovanje, naj daje odslej delavski pokojninski sklad. Tisti, ki zdaj najbolj kritizirajo, nimajo za to absolutno nobene pravice, ker so sami dovedli do tega stanja.

Starostno zavarovanje prihaja prepozno — ne bo moglo rešiti bolniškega zavarovanja. Primanjkljaji so preveliki. Zraven tega nudi starostno zavarovanje, kakršno je, kaj slabe poglede v delavčevo bodočnost. Čakalna doba je predolga, starostna meja previsoka, preskrba nezadostna. Pravica do preskrbe nastopi šele s 70. letom. Koliko delavcev doživi to starost? Od današnjih delavcev bodo dosegli preskrbo le tisti, ki imajo 60 in bodo živeli še 10 let ter ta čas plačali najmanj 500 tedenskih prispevkov. Tedaj bo preskrba znašala od 250 do največ 450 Din mesečno, toda le, če ostanejo mezde na sedanji višini.

Slabi pogledi v delavsko prihodnost. Če niso boljši, so krivi tisti, ki je bila usoda delavskega zavarovanja v njihovih rokah, pa niso ničesar storili; ne v zadnji vrsti tudi delavstvo samo, ki je zaupalo takim ljudem.

Izvirnik in „prevod“

Pred kratkim je poročal »Slovenčev« dopisnik iz D. M. v Polju, da so peli šolarji državno himno v slovenskem jeziku, »brezkompromisni jugoslovenci« in prav tako »brezkompromisne narodne dame« so jo pa pele pri cerkvenih vratih v srbskem jeziku in pri tem so narodne dame baje tudi vresčale, ena od njih je oznamovala petje državne himne v slovenskem jeziku za »grozen škandal«. Temu odkritju je odgovoril dopisnik »Jutra«, ki brani pevce in pevke ob cerkvenih vratih približno takole: »Resnica je, da je šolska mladina pela državno himno v prevodu, navzoči člani Sokola in drugi ljudje pa so jo peli v izvirnem besedilu, kakor je bil doslej običaj«.

Priporočamo dopisniku »Jutra«, naj se malo zamisli v to, kar je napisal. Sicer je splošno znano, kakšne umske cvetke poganja v podeželju med jugoslovenci slog brezkompromisnega časopisja in nacionalnih politikov v govoru in pisavi. Toda ljudem se utegnejo vseeno prehitro odpreti oči, če bodo smeli biti celo patrioti samo v — prevodu. Simon Jenko je menda spesnil svojo »Naprej zastava slave« v prevodu, katerega izvirnik se glasi menda »Napred, barjače slave«, Hrvati pojo »Lepo našo domovino« v cirilici itd. itd., jugoslovenom je pa kratko in malo vse, kar ni srbsko, prevod izvirnika. Zanimiva miselnost!

Jasna beseda

»Obzor« poroča o razgovorih v Združeni opoziciji, ugotavlja, da so Hrvati enodušni v svoji zahtevi, da se morajo menjati podstave, na katerih sloni razmerje med tremi komponentami te države, in nadaljuje:

S tem dejstvom morajo računati tako srbski kakor slovenski politični činitelji, ki hočejo sporazum s Hrvati. Ti politični krogi ne smejo pozabiti, da je razvoj političnih dogodkov prišel že do točke, ko je taktiziranje škodljivo. Kajti v logiki razvoja političnih dogodkov je neka meja, čez katero ni mogoče iti, ne da bi se izzvali nezaželeni nasledki. Ta meja je danes oznamenovana s spoznanjem hrvaškega naroda, da se bori in čaka že 20 let, da bo enakopraven činitelj v tej državni skupnosti.

Tako jasne besede, četudi ne prvič povedane, so vse hvale vredne v politični megli, ki danes le premnogim zastira pogled. Samo v enem oziru ga je treba sporniti. Če namreč »Obzor« piše, kakor da so med Slovenci še taki, ki bi ne računali s hrvaškim stališčem glede ureditve države, tedaj moramo in moremo samo reči, da so to — izven jugoslovenov seveda! — samo duhovno ohrepeneli ljudje, ki si že ne morejo več misliti, da bi se dal politični položaj drugače razvozlati, kakor s podložniškim vrtorepenjem in ponižno-skromnim ministromanjem. Skratka ljudje, ki jim je okostenela duša, pa v svoji miselni sklerozi ne najdejo moči za zamah s sekuro, ki naj bi vozal presek. Toda slovensko ljudstvo ve že dolgo in davno, da so njegove zahteve glede osnov našega javnega in državnega življenja natančno iste, kakor hrvaške. Zato pa glede teh osnov sploh ne more biti dvoma, in še manj je treba posebej računati z njimi na način, ko da bi bile samo nekakšna koncesija za Hrvate, a ne tudi naša lastna najbitnejša, vse druge v ozadje postavljajoča zahteva. Kajti za nas ne more biti preosnova državnega življenja v smeri priznanja popolne hrvaške narodne samostojnosti nobena koncesija Hrvatoma, ker bi v tem primeru bila prav taka koncesija tudi priznanje naše lastne slovenske narodne samobitnosti. To pa so stvari, ki besede o koncesiji sploh ne prenašajo.

Cvetke iz „Balkana“

Znameniti belgrajski list »Balkan« išče ideal Jugoslavije in obravnava razne ideale na tale način:

»Masaryk je svojo ideologijo označil s staro besedo: **demokracija**. Jaz sem že nekoč rekel, da ta beseda ni dobra. Demokracija pomeni **vlado ljudstva**, toda mar je to nekaj idealnega? Ljudstvo je prostaška in neizobražena množica, podvržena predsodkom in zabobam. Množica je grda žival.«

»Proletariat je en del naroda in to **najnekulturnejši del**.«

»Socializem je navaden »švindler«, torej **velika prevara**.«

»Kar se tiče nadnaravnosti, to je obljubljanja plačila na drugem posmrtnem svetu, je to tudi prevara in sicer **ordinarna prevara**.«

»Vse, kar je napisanega o drugem svetu v tako imenovanem Svetem pismu, je navadna laž in vsa zgodovina, kot je popisana v teh knjigah, je čista potvora.«

»Nacija ali država je povečana družina (porodica).«

Vse te balkanske cvetke smo nabrali iz enega samega članka vzornika jugoslovenov Krste Cicvarića. Naših pripomb ne potrebujejo, ker te si bo znal vsakdo sam napraviti. Svoje bralce seznanjamo z njimi zgolj zaradi boljšega medsebojnega spoznavanja. Da pa ne bo kdo mislil, da ves članek sestoji iz samih rečenic, moramo resnici na ljubo podati tudi njegov zaključek, ki je takle:

»Mi imamo zakonit parlament, in načelo parlamentarizma zahteva, da vlada izhaja iz parlamenta. Današnja vlada more zamenjati kakšna druga, toda samo takrat, če vlada zgubi zaupanje parlamenta.«

Jezikovni kotichek

(Dopis)

V predzadnji številki je »Slovenija« priobčila več tujk in jim dodala pravilne slovenske izraze. Želeti bi bilo, da bi list stalno opozarjal na take in podobne napake najbolje pod naslovom »jezikovni kotichek«. V kotichek naj bi se oglašali vsi, ki jim ni vseeno, da se jezik pači. V manjših listih, ki pišejo vanje po večini preprosti ljudje, je vse polno take navlake, dostikrat še urednik ni jezikovno podkovan. Vzemimo n. pr. samo izraze: grandiozen, kvartal, mnogobrojen, ogromen, otvorigev, podvig, pojava, povorka, skrušen, sprova-jati, šikanirati, trobojnica, upropastiti, zaprepasčen, mizerne plače padajo itd. Enim so domači izrazi neznani, drugim so tujke všeč, misleč, da se z njimi pokažejo učene. Prepričan sem, da bi tak kotichek vzbudil zanimanje tudi med preprostimi in s tem mnogo pripomogel k očiščenju jezika tudi v govoru. Sploh pa bi bilo potrebno, da dobimo kdaj ceneno delo po zgledu nemškega »Duden«, ki je doživel že nešteto izdaj, prvi čas skoraj vsako leto eno. Seveda bi bilo potrebno, da bi kdo začel zbirati gradivo, kakor ga je začel zbi-

rati Konrad Duden po prvi izdaji svojega »Pravopisa«, ki je obenem tudi kratek tolmač tujih besed. Čitatelji so mu ga sporočili sami, če niso našli v »pravopisu« kakega izraza ali se jim je zdel napačen. Pri nas bi to delo moralo prevzeti kako društvo, n. pr. »Slovenska Matica«, »Znanstveno društvo« itd.

—m—

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika »Slovenije«!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in pravosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Mali zapiski

Prepovedana lista

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi listo:

1. »Arbeiter Zeitung«, ki izhaja v Parizu;
2. »Hrvatska borba«, ki izhaja v Buenos Airesu.

Za gospodarski dvig — južnih krajev!

Vlada je te dni sklenila poleg drugega, da se izda naredba o gospodarskem dvigu južnih krajev. Znano je, da so se južni kraji v zadnjih letih s pomočjo slovenskega denarja že prav pošteno dvignili. Tako je na primer danes že več delavcev zaposlenih, kakor jih je bilo v začetku gospodarske stiske. To tudi ni čudno glede na denar, ki se nalaga tam doli. Saj bo eno samo postajno poslopje, tisto v Skoplju, veljalo okoli 100 milijonov dinarjev, ki jih bodo seveda dale slovenske železnice.

Prav tako je tudi znano, da Slovenija kljub vsej varčnosti in pridnosti svojih prebivalcev ne more nikamor iz stiske. Brezposelnost je pri nas največja in še povrh nas zadeva najhuje, ker gre za staro industrijsko delavstvo, ki nima kmečkih domov, kamor bi se moglo zatekati v stiski. Lahko se reče, da je naša dežela tista, ki jo je jugoslovenski unitarizem najhuje udaril.

Zato bi bil res čas, da se zganejo tisti, ki je to njihova dolžnost, pa predložijo vladi naredbu o gospodarskem dvigu Slovenije. To se pravi z drugimi besedami: za našo popolno finančno samopopravo.

Spremembe v vladi

Pet ministrov je šlo, šest novih smo dobili. Med tistimi, ki so šli, je tudi minister Djura Jančič, znan po svojih jugoslovensko-nacionalnih izjavah, ki jih je »Jutro« ponatiskavalo z vso gorečnostjo svojega edinstvenega srca. Sicer se pa razume ob sebi, da je to le prememba v osebah, ne v načelih, in da bo Belgrad slej ko prej vladal v unitarističnem duhu.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

V vsaki vojni se pojavi tudi mnogo prostovoljnih vohunov, bodisi iz patriotizma ali iz drugih razlogov. Najnevarnejši so zadnji. Pri nas imamo v glavnem češke, italijanske in srbske. Poljaki so sicer tudi zoper Avstrijo, so pa hkrati tudi zoper Rusijo in zagadelj niso tako nevarni. Vsi ti delajo v korist zmage antantnih držav. Svoja poročila jim pošiljajo na najrazličnejše načine, največ po velikih ovinkih s pošto. Po ravno tem potu dobavijo tudi največji del navodil in obvestil od zunaj. Cenzura je že zajela nešteto takih poročil.

Biro je le malo znan pod svojim uradnim imenom. Tako ga nazivajo le službeno. V medsebojnem občevarjanju ga imenujemo s kratiko (menda Zeno, Zenab), pa tudi šalivo Zeus. Politiki so ga krstili za Schwarzes Kabinet — črni kabinet. Pod tem imenom je tudi najbolj znan. Meščani in vojakji ga imenujejo tudi Kriegspost, Militärzensur, Kriegsarchiv. Deloma iz nepoučenosti, največ pa zaradi krajše izgovorjave. Splošno ljudje tudi med mnogimi drugimi vojaškimi organizmi ne delajo razlike, dasi so ti včasih med seboj zelo različni.

Pravilno je, da je Zentralnachweissbureau nekaka pošta, ki preiskuje pošiljke. Toda ničesar ne zbira, pa ga po krivici nazivajo vojna knjižnica in vojni arhiv. Sploh ni sam sebi namen, temveč je le pomožni organ v sestavi poizvedovalne službe pri vrhovnem armadnem poveljstvu. Zbirko posebno značilnih predmetov in izsledkov sicer ima, toda le za primerjavo in nazorni pouk v tečajih, ki se vrše za službeno osebje. Ljudje tega ne vedo, pa imajo urad za nekako zbirališče vojnega slovnega in celo za muzej. To domnevo jim še posebno utrjuje, ko vidijo, da se v uradu zbirajo cele gore časopisov, knjig in drugega tiska. Od zadržanega dobijo, kakor je pač vsebina, vrhovni stožer, policija, državna knjižnica, nekaj

Kaj pomeni povratek v leto 1918.?

»Nova Riječ« piše, da pomenijo važni politični dogodki, ki so se izvršili v zadnjem času, povratek k politiki demokracije, sporazuma in socialne pravičnosti, torej povratek v leto 1918. In ta povratek pomeni:

Povratek k politiki, izraženi v soglasnem sklepu seje hrvaškega sabora z dne 29. oktobra 1918, da bo splošna ustavodajna skupščina Slovencev, Hrvatov in Srbov z vnaprej določeno kvalificirano večino, ki bo izključevala vsako majorizacijo, odločala o notranji ureditvi države na podlagi popolne enakopravnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Neomajno demokratični dr. Puc.

»Slovenska beseda«, ki jo izdaja dr. Dinko Puc, priobčuje v svoji številki z dne 1. t. m. na 2. strani sestavek o velikem demokratu Masaryku, ki je seveda poln hvale zanj. Na isti strani navaja kar dvakrat »Delavsko pravico«, ko se ta izreka za demokracijo in zoper diktaturo. In še pohvali tudi na isti strani demokratično Francijo, kjer je kruh tako poceni, pri nas pa tako drag.

Vse to pa »Slovenske besede« ne moti, da ne bi prinesla takoj na 3. strani z očitnim obžalovanjem poročilo o prepovedanem razvitju prapora četnikov, takoj nato pa poziv četnikom, naj se udeležijo odkritja spomenika Gosarju — poziv, ki je v očitni stvarni zvezi s prepovedjo. A četniki so poleg orjunccev in odbrancev gotovo najbolj podpirali vse jugoslovenske protihrvaške in protislovenske nedemokratske režime, in Kerestinec priča o tem, kako so prav med Hrvati priljubljeni.

Sicer pa je res, da protislovje med drugo in tretjo stranjo »Slovenske besede« ni večje, kakor med sedanjim opozicijsko demokratičnim in pa tistim dr. Pucom, ki je vodil petomajске volitve za Jevtićevo diktaturo.

»Korak naprej«.

Angleški državnik Winston Churchill, znan zlasti po svoji brezobzirni doslednosti glede vodstva svetovne vojne, je napisal sestavek »Korak naprej«. Zmeraj je zanimivo, kaj misli tak državnik o kakršnemkoli političnem vprašanju. A zlasti utegne zanimati vsakogar izmed nas, kaj misli on o naših notranjopolitičnih stvareh, ki se jih drugače ni dotikal. In še bolj, da se mu v teku let ob vseh s tolikim tamtamom razglašanih naših »globokih in korenitih preosnovah v smeri državnega ozdravljenja« ni zdelo reči besede, da pa ima razgovor o sporazumu med Združenjo opozicijo in dr. Mačkom za tako važen, da mu je to naravnost za Evropo »korak naprej«.

Takole ga označuje:

Nadaljnji dobiček za Evropo je v združitvi demokratičnih strank Srbov, Hrvatov in Slovencev v Jugoslaviji. Občutek imamo, da pojde to gibanje dalje...

Res, diktatorski režimi raznih nacionalnih jugoslovenov si niso znali nikjer na svetu dobiti vere!

Franco zoper Baske.

Poročali smo že, kako je pred nekaj meseci grmel uporniški general Franco zoper katalanske in baskovske »separatiste«, ki da ogražajo nacionalno in državno enotnost Španije.

Ko se mu je zdaj posrečilo, da je s pomočjo Marokancev ter italijanskih in nemških »prostovoljcev« zasedel baskovsko deželo, je najprej prepovedal baskovski jezik. Niti v cerkvah se ne sme več moliti v njem. Šel je v tem pogledu še dalje, kakor prejšnja centralistična monarhija.

Sicer pa, naj vsak primerja, pa bo videl, da je fašistični nacionalizem povsod enak. In povsod enako škodljiv narodu in državi, ki ima nesrečo, da jo osrečuje.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

gre celo v cesarjevo zasebno knjižnico. Preostalo in odvečni izvodi se uničijo.

Zentralnachweissbureau je matica, centrala vseh podobnih uradov v monarhiji. Osnovan je bil v začetku vojne. Preden je začel poslovati hitro in dobro, je bilo premagati mnogo težav. Primanjkovalo je sposobnega in zanesljivega osebja. Sprejemali so le take s primerno izobrazbo, po zagotovitvi krajevnih političnih in policijskih oblast, da so sposobni in zanesljivi. Sčasom so se mnogi sprejeti izkazali za nesposobne, drugi spet za nezanesljive. Najnezanesljivejši so Čehi in Italijani. Italijanov je razmeroma najmanj. Blo je že mnogo aretacij in obsodb.

Urad je razdeljen na več oddelkov: na prevzemni, narodnostne in tajnega, ki ima več oddelkov: kemičnega, za dešifriranje, prevajanje itd. Vsem stoji na čelu stožerni častniki, njim na strani vojaški in civilni strokovnjaki. Vse stvari pridejo najprej v prevzemni oddelek, ki jih odbira po jeziku oz. namembnih krajev in važnosti. Navadna pisma gredo običajno v jezikovne, ostalo pa v tajni oddelek. Diplomatična, cerkvena ter pošta na določene osebe, zavode in organizacije, enako zapečateni in pisma iz določenih krajev ter taka, ki že po svoji zunanosti in obsegu vzbujajo sum, gredo takoj v tajni oddelek.

Narodnostni ali jezikovni oddelki pazijo v glavnem le na vsebino pisem. Če je ta nesumljiva, gre pismo gladko naprej. Pri prebiranju se ne pazi le na vsebino v splošnem, nego tudi na smisel posameznih stavkov in izrazov, če so ti v pravi zvezi z ostalim besedilom. Zlasti se pazi na številke in morebitne znake. Dober cenzor lahko opazi, če je pismo napisano odkrito in neprisiljeno, ali previdno. Preprosti ljudje pišejo kakor mislijo, odkritosrčno, brez ovinkov. Taka pisma poizvedovalni službi lahko mnogo koristijo, čeprav so sicer popolnoma nedolžna in nimajo nobene sence vohunstva. Iz njih se je čisto mogoče poučiti o gospodarskih razmerah drugod, o razpoloženju prebivalstva, da, celo o stvareh velike vojaške važnosti.

Dobro je najprej se nekoliko ozreti na posamezne primere najbolj znanih vohunstev, da bo delovanje dunajskega Zentralnachweissbureauja lažje razumljivo. Med ženskimi vohuni zavzema brez dvoma prvo mesto Mata Hari. Izdajala se je za Javanko, toda njeno pokolenje je ostalo nedokazano do zadnjega. Po poklicu je bila plesalka. Poklicna plesalka, če naj se uveljavi v velikem svetu, mora znati poleg plesne umetnosti še kaj drugega. Kot žena holandskega častnika je imela Mata Hari še posebej priliko, seznaniti se z navadami v nekih krogih.

Po ločitvi od moža je s svojo eksotičnostjo zapredla v svoje mreže mnogo uplivnih francoskih politikov, visokih častnikov in drugih oseb na najvišjih mestih. Najbolj vidna med njenimi oboževalci sta bila Jean Louis Malvy in Adolf Messimy: prvi je bil do jeseni 1917 notranji, a drugi do mobilizacije vojni minister, v vojni sami pa poveljujoči general. Ta in druga prijateljstva so dajala Mati Hari v roke ključ do mnogih državnih in vojaških skrivnosti.

Kot umetnica priznane lepote in znatnega slovesa je prišla tudi v Nemčijo, da tu po naročilu vohuni za francosko vrhovno vojno poveljstvo. Njeni spretnosti se je posrečilo, da so se jej odprla celo vrata v sam nemški glavni vojni stan. Tu so v njej zaslutili francosko vohunko, a je niso prijeli, pač pa spretno izkoristili za svoje načrte. V nemškem glavnem vojnem stanu je nastopala Mata Hari pred najizbranejšo družbo najvišjih aristokratskih častnikov. Vanjo se je zatelebal še sam prestolonaslednik princ Eitel Friedrich. Ali imena Mata Hari ni objavilo nobeno zaupno vojaško povelje, kakor so objavljali imena nešteto drugih žensk v vojni službi, naštevajoč celo njihove grehe: nemoralno, tatvino, neposlušnost i. dr. V avstrijskih zaupnih armadnih poveljih je bila na ta način postavljena na sramotni oder tudi marsikatera Slovenka. Seveda: cesarskemu princu je dovoljeno vse — občevarati celo z vohunko, če je ta lepa...

(Dalje prihodnjič)